

Başvuru Numarası : 2020 / 945
Toplantı Tarihi / Sayısı : 25.08.2020 / 134
Karar Numarası : 2020 / 183
Başvuran : B. A.
Adres : ...
Muhatap : ... İlkokulu
Adres :

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Karara konu başvuru, ... İlköğretim Okulunda eğitim gören %40 işitme engelli üçüncü sınıf kaynaştırma öğrencisi M. M. A.'nın bireysel destek eğitimini ders saatleri dışında alma talebinin, P. Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından reddedilmesinin ayrımcılık yasağını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURUNUN İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru, 10/03/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru dilekçesi ve eklerinin yapılan ön incelemesinde, başvurunun ön inceleme şartlarını taşıdığı tespit edilmiş ve başvuru esas incelemesi için Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Birimine gönderilmiştir.

4. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle, bireysel destek eğitim raporu bulunan oğlu M. M. A.'nın; %40 oranında işitme engeli bulunduğunu ve ... İlköğretim Okulunda kaynaştırma öğrencisi olarak eğitim gördüğünü, bu nedenle bireysel destek eğitimi aldığını ve eğitimin ders saatleri içinde verildiğini; ancak akademik ve psikolojik gelişimi için destek eğitiminin ders saatleri dışında verilmesini sözlü ve yazılı olarak talep ettiğini; fakat bu talebin okul idaresi ve İlçe Eğitim Müdürlüğü tarafından reddedildiğini, bu nedenle de ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini öne sürmektedir. Başvuru dilekçesi ve ekleri üzerinde yapılan incelemede; başvuranın, destek eğitiminin ders saatleri dışında alabilmek için okul idaresine 21/10/2019 tarih ve 20501162 sayılı dilekçe ile başvuruda bulunarak psikolojik ve akademik gelişimi bakımından planlanacak olan destek eğitiminin Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 25/d fıkrası gereği mesai saatleri içinde kalmak kaydıyla ders saatleri dışında verilmesinin oğlu için daha faydalı olacağını belirttiği ve bu yönde bir düzenleme yapılmasını talep ettiği anlaşılmaktadır. Okul idaresi ise mezkur talep üzerine "aynı yönetmeliğin (a), (b), (c), (ç) ve (d) fıkralarına dayanarak dersine branş öğretmeni giren sınıf öğretmenlerinin öncelikli olarak ders saatleri içerisinde destek eğitimi vermesi gerektiği" görüşünde olduğunu belirterek, konu hakkında 31/10/2019 tarihinde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden görüş istemiştir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 01/11/2019 tarih ve E-21498339 sayılı yazılı görüşünde, Özel Eğitim Yönetmeliği'nin 25. maddesi uyarınca gerekenlerin yapıldığı, BEP Geliştirme Biriminin öğrencinin performansını dikkate alarak alacağı kararın okul yönetimince uygulanmasının uygun olacağını belirtmiştir.

5. Başvuran CİMER'e 24/11/2019 tarih ve 1902745685 sayılı bir başvuruda bulunarak oğlunun bireysel destek eğitimini ders saatleri içerisinde aldığını, bunun akademik

ve psikolojik açıdan kendisini olumsuz yönde etkilediğini, bu nedenle okul yönetimine hitaben yazdığı dilekçede Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 25. maddesi uyarınca bireysel destek eğitimini ders saatleri dışında alma talebinde bulunduğunu; fakat talebinin okul yönetimi ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından reddedildiğini ifade ederek bireysel destek eğitiminin, kişinin durumuna özel bir eğitim modeli olduğunu, bu yüzden de bireysel farklılıklarının göz önünde tutulması gerektiğini belirtmiş ve bireysel destek eğitimini ders saatleri dışında alma talebini yinelemiştir. CİMER'in 20/12/2019 tarihli cevap yazısında; okul yönetimi tarafından yapılması gereken bütün işlemlerin Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği uyarınca yapıldığı, Okul BEP Geliştirme Biriminin öğrencinin eğitim performansını değerlendirerek alacağı karar doğrultusunda, okul yönetiminin başvuruna yönelik bir çalışma programı hazırlayacağı ve bu programı uygulayacağı ifade edilmiştir.

6. Başvuran, kanuni temsilcisi aracılığıyla 25/01/2020 tarihinde CİMER'e 2000232002 sayı ile ikinci bir başvuru daha yapmıştır. İkinci dilekçesinde başvuran; 24/11/2019 tarih ve 1902745685 sayılı CİMER başvurusunun P. Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne sevk edildiğini, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün talebini reddettiğini, başka okullarda özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel destek eğitimlerini ders saatleri dışında alabildiklerini ifade ederek CİMER kanalıyla yapacağı 25/01/2020 tarih ve 2000232002 sayılı ikinci başvurusunun, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne iletilmesi talebinde bulunmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik Şube Müdürlüğü, 06/02/2020 tarihinde CİMER aracılığıyla başvuruna verdiği cevapta; destek eğitim odalarında görevlendirilecek öğretmenlerin çalışma programlarının okul yönetiminin inisiyatifinde olduğunu belirtmiş ve başvuranın talebini reddetmiştir. Başvuran destek eğitiminin ders saatleri dışında alma talebinin reddedilmesinin engellilik temelinde ayrımcılık olduğunu öne sürerek mağduriyetinin sonlandırılması talebinde bulunmuştur.

7. 6701 sayılı Kanunun 18. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ayrımcılık iddiasına muhatap olarak gösterilen P. Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden, başvuranın iddiasıyla ilgili olarak yazılı görüş talep edilmiş ve Müdürlük yazılı görüşünü 11/05/2020 tarihinde tarafımıza sunmuştur.

8. Muhatap kurum cevabi yazısında özetle, bireysel destek eğitimlerine ilişkin planlamanın okul müdürünün ya da görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında; öğrencinin rehber öğretmeni, sınıf öğretmeni, dersine giren branş öğretmenleri, velisi ve öğrencinin kendisinden oluşan BEP Geliştirme Birimi tarafından yapıldığını, bu planlamanın ders saatleri içerisinde olabileceği gibi ders saatleri dışında veya hafta sonları için de yapılabileceğini, hazırlanan eğitim programının kısa ve uzun dönem amaç ve hedefler içerdiğini, olumlu veya olumsuz gelişmelerin söz konusu olması durumunda, BEP Geliştirme Birimi tarafından değerlendirme toplantıları yapılarak bireysel destek eğitim planı üzerinde güncellemelerin yapılabileceğini belirterek, BEP Geliştirme Biriminin bu hizmeti yerine getirirken öğrencilerinin bireysel farklılıklarını, gelişim özelliklerini ve eğitim ihtiyaçlarını dikkate aldığını ifade etmiştir.

9. Muhatap kurum, Okul BEP Geliştirme Biriminin 27/09/2019 tarihinde yaptığı toplantıda; öğrencileri akranlarından ayırmadan ve okul ortamından uzaklaştırmadan tamamen öğrencilerin faydasını gözetilen bir anlayışla, verilecek destek eğitiminin ders saatleri içerisinde verilmesi kararı aldığını, başvurana farklı ya da ayrımcı bir muamelede bulunmadıklarını, özel eğitim tanısı bulunan diğer öğrencilerin de aynı uygulamaya tabi tutulduğunu, alınan bu kararda öğrencilerinin üstün yararını önceliklediklerini ifade etmiştir. Muhatap, BEP Geliştirme Biriminin 04/10/2019 tarihinde yaptığı ikinci bir toplantıda başvurana ilgili olarak iki saat Türkçe, bir saat Matematik ve bir saat Hayat Bilgisi olmak üzere toplamda dört saat destek eğitimi alma kararı alındığını belirtmiştir. Muhatap, ayrıca Okul BEP Geliştirme Birimi üyeleri içerisinde, başvurunun dâhil olduğu yaş grubunun gelişim özelliklerini iyi bilen, öğrencisini tanıyan, gelişimini takip edebilen alanında uzman iki rehber öğretmenin de olduğunu, diğer üyelerin de yıllardır eğitim camiasında hizmet vermiş ve alanında tecrübeli öğretmenlerden oluştuğunu, bundan dolayı da bu karar alınırken M. M. A.'nın gelişim özelliklerinin göz önünde tutularak programın planlandığını; adı geçenin akademik ve psikolojik yönde olumsuz etkileyebilecek bir mağduriyet yaratmadıklarını öne sürmüştür.

10. Muhatap kurum, başvurunun dâhil olduğu yaş grubundaki öğrencilerin günlük altı saat dersten sonra, derse odaklanma süreleri göz önüne alındığında motivasyonlarının düştüğünü; öğretmen ve öğrencilerin eve gittiği bir zaman diliminde ders yapmanın özel durumdaki öğrenciler için, kendilerini arkadaşlarından farklı olduklarını düşünmelerine neden olabileceğini, bunun da öğrencilerin akademik ve psikolojik durumlarını olumsuz etkileme kapasitesine sahip olduğunu belirterek; okullarındaki özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini mümkün olduğunca, bu kişileri sosyal ve fiziksel çevrelerinden ayırmadan, sosyal çevreleriyle etkileşim halinde olacak şekilde planladıklarını ifade etmiştir.

11. 6701 sayılı Kanununun 18. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca muhataptan alınan cevap, görüşü alınmak üzere 19/06/2020 tarihinde başvurana iletilmiş ve yazılı görüşü talep edilmiştir. Başvuranın yazılı görüşü, 29/06/2020 tarihinde Kuruma ulaşıp ve 1894 sayı ile kayıt altına alınmıştır.

12. Başvuran, muhatapın cevabına ilişkin olarak verdiği yazılı görüşünde, bireysel destek eğitim uygulamasının kişiye özel bir eğitim modeli olduğu için konuyu düzenleyen yönetmelikte, durumun hassasiyetine dikkat çeken birtakım esnekliklerin yer aldığını, derslerin yapılma zamanıyla ilgili hususun da bu esnekliklerden biri olduğunu belirtmiştir. Başvuran ayrıca okul yönetimiyle aralarında yaşanan anlaşmazlığın bireysel destek eğitiminin verilmemesi ya da verilecek ders sayısının artırılmasına ilişkin olmadığını, bu konuda kurul kararına bağlı kaldıklarını; taleplerinin bireysel destek eğitim uygulamasının ders saatleri dışında ve mümkünse mesai saatleri içerisinde yapılması olduğunu, “mesai saatleri” ibaresini ise okul yönetiminin bireysel destek eğitim programının planlamasını yaparken, yönetime gerekli esnekliği sağlaması ve programın hafta sonu yapılarak okula ek bir yük getirmemesi için özel olarak belirttiklerini ifade etmiştir.

13. Başvuran, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında bireysel destek eğitimini ders saatleri dışında aldığını, bu süre zarfında herhangi bir sorunla karşılaşmadığını, eğitiminin

oldukça faydalı geçtiğini, bu durumun okul tarafından düzenlenen tutanakta da belirtildiğini ifade etmiştir. Öte yandan ders saatleri içerisinde bireysel destek eğitimi için arkadaşlarından ayrılarak başka bir ortama götürülmesinin; psikolojisini ve akademik başarısını olumsuz etkilediğini, arkadaşları nazarında “eksikmiş” hissine kapıldığını, sınıfına geri döndüğünde ayrıışmışlık duygusu yaşadığını, ana sınıfı öğrencisiyken de böyle bir durumu tecrübe ettiğini belirtmiş ve sınıf ortamında işitme probleminden dolayı yeterince duyamadığı konuları ders sonunda öğretmeniyle tekrar ettiğinde eksikliklerinin giderildiğini, sınıf öğretmenininde dersleri geçen yıl yaptıkları metotla verme konusunda istekli olduğunu iddia etmiştir.

14. Başvuran, bireysel destek eğitimini verecek öğretmen konusunda ısrarcı bir tutumunun olmadığını, ders dışında verilmesi koşuluyla okulda görev yapan diğer öğretmenlerden de ders alabileceğini, Milli Eğitim Bakanlığının bu tarz görevlendirmeler için uygulamada öğretmenlere önceden duyuru yaptığını, istekli olan kişilere bu görevi tevdi ettiğini; ancak muhatabın savunması incelendiğinde okul yönetiminin ders dışında personel görevlendirme gibi bir çabasının olmadığını, aksine boşta kalan öğretmenleri değerlendirdiğini, okulun bu uygulamasının Milli Eğitim Bakanlığının teamülüne aykırı olduğunu ve bu şekilde yapılacak bir eğitimden fayda sağlanamayacağını öne sürmüştür.

15. Başvuran; muhatabın, öğrencinin gün içerisinde aldığı derslerden sonra motivasyonunun düşeceğine ilişkin savunmasının gerçekleri yansıtmadığını, geçen sene bireysel destek eğitimini ders saati dışında aldığını ve derslerin oldukça faydalı geçtiğini, okul idaresinin bireysel destek eğitimini değerlendirdiği tutanakta da bu durumun belirtildiğini; ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda çok sayıda kursun düzenlendiğini ve bu kursların birçoğunun ders saatleri dışında yapıldığını, duyularına göre P. Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı P. V. İlkokulunda ve P. ... Derneği İlkokulunda bireysel destek eğitimlerinin ders saatleri dışında yapıldığını, bu yüzden de muhatabın iddia ettiği gibi konunun motivasyonla herhangi bir ilgisinin olmadığını ifade etmiştir.

16. Başvuran, 2019-2020 Okul BEP Geliştirme Birimi üyesi rehber öğretmenlerin kendisini iyi tanıdığını, durumunu bildiğini ve bu öğretmenlerin 2018-2019 Okul BEP Geliştirme Biriminde de üye olarak görev yaptığını, mevcut diğer üyelerin de muhtemelen 2018-2019 BEP Geliştirme Birimi üyesi olduğunu belirterek 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı için okuldaki bireysel destek eğitiminin ders saatleri dışında verilmesi kararı alan bir kurulun, aynı eğitimi 2019-2020 yılı için ders saatleri içerisinde verme kararı almasını anlamlandıramadığını ifade etmiştir. Başvuran, BEP Geliştirme Birimi tarafından kendisiyle ilgili hazırlanan tutanakta veli sıfatı ile imzasının olduğunu; fakat tutanağı imzaladığı sırada “Destek eğitimi ders saatlerinde verilecektir.” ibaresinin tutanakta yer almadığını, tutanağın imzadan sonra doldurulduğunu, tutanağın 04/10/2019 tarihinde düzenlendiğini, kendilerinin ise 21/10/2019 tarihinde okul yönetimine taleplerini ilettiklerini, arada geçen 17 günlük süre zarfında da okul yönetimine taleplerini sözlü olarak ilettiklerini; ancak bir sonuç alamadıkları için taleplerini yazılı bir şekilde ilettiklerini öne sürerek ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddialarını yinelemiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

A. Uluslararası Mevzuat

17. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)'in 26. maddesine göre “Herkes eğitim hakkına sahiptir.” Beyanname'nin 2. maddesine göre “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.”

18. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS)'nin “Eğitim Hakkı” başlıklı 13. maddesine “Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese eğitim hakkı tanır.” Sözleşme'nin 2. maddesine göre ise “Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede beyan edilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum gibi her hangi bir statüye göre ayrımcılık yapılmaksızın kullanılmasını güvence altına almayı taahhüt ederler.”

19. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'nin 23. maddesi şöyledir: “Taraf devletler, zihinsel ya da bedensel engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.” Sözleşme'nin 28. maddesine göre “Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler.” Sözleşme'nin 2. maddesine göre “Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, engellilik, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.”

20. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHS)'nin “Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik” başlıklı 5. maddesi şöyledir: “(1) Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. (2) Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. (3) Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. (4) Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler iş bu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilemez.”

21. EHS'nin “Engelli Çocuklar” başlıklı 7. maddesi şöyledir: “(1) Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır. (2) Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesine öncelik verir.”

22. EHS'nin “Eğitim” başlıklı 24. maddesi şöyledir: “(1) Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler

gözetilmelidir: (a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi;(b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması; (c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması. 2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar: (a) Engelliler engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve ortaöğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır; (b) Engelliler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir; (c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır; (d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır; (e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır. 3. Taraf Devletler engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen tedbirleri alır: (a) Braille ve diğer biçimlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesi, beden dilinin ve alternatif iletişim araçları ve biçimleri ile yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesi, akran desteği ve rehberlik hizmetlerinin kolaylaştırılması;[...] (4) Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alır. Söz konusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.”

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’ne Ek 1 Nolu Protokolün “Eğitim Hakkı” başlıklı 2. maddesine göre “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.” AİHS’nin “Ayrımcılık Yasağı” başlıklı 14’üncü maddesine göre “Bu Sözleşme ’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.”

B. Ulusal mevzuat

24. Anayasa'nın “Kanun önünde eşitlik” kenar başlıklı 10. maddesi şöyledir: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 m...) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

25. Anayasa'nın “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” başlıklı 42. maddesi şöyledir: “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz [...] Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.”

26. 20/04/2016 tarih ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanun'unun "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin (f) bendi şöyledir: "*Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi*" (i) bendi ise; "*makul düzenleme: Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri*" ifade eder.

27. 6701 sayılı Kanununun "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir : "*(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.*"

28. 6701 sayılı Kanunun "Ayrımcılık türleri" kenar başlıklı 4. maddesinin birinci fıkrasında sayılan ayrımcılık türleri şöyledir: "*a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.*"

29. 6701 sayılı Kanunun "Ayrımcılık yasağının kapsamı" kenar başlıklı 5. maddesinin birinci fıkrasına göre "*Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.*" Aynı maddenin 2. fıkrasında ise "*Birinci fıkra belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.*" hükmü yer almaktadır.

30. 6701 sayılı Kanunun 9/1-g maddesine göre, "*Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.*" Kurumun görevleri arasındadır.

31. 6701 sayılı Kanunun "İspat yükü" kenar başlıklı 21. maddesi şöyledir: "*Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını*

ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir.”

32. 6701 sayılı Kanunun “İdari Yaptırımlar” başlıklı 25. maddesinin birinci fıkrasına göre “Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, bu ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak ihlalden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında bin Türk lirasından on beş bin Türk lirasına kadar idari para cezası uygulanır.”

33. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun “Genellik ve eşitlik” başlıklı 4. maddesine göre “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır.”

34. 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Eğitim ve öğretim” başlıklı 15. maddesi şöyledir: “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır [...]”

35. 01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’un “Eğitim ve öğretim” başlıklı 16. maddesi şöyledir: “Bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama ve yönlendirilmesi ile ilgili iş ve işlemler rehberlik ve araştırma merkezi bünyesinde oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından yapılır. Bu sürecin her aşamasında aile bilgilendirilerek görüşü alınır ve sürece katılımı sağlanır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenen bireyler için Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca rapor hazırlanır ve eğitim planı geliştirilir. Bu planlama her yıl revize edilir.”

36. 07/07/2018 tarih ve 30471 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin “Özel eğitimin temel ilkeleri” başlıklı 5. maddesine göre “(1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilere; a) Bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim hizmeti sunulması, b) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılması (...) c) Özel eğitim hizmetlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanıp yürütülmesi, d) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitsel performansları doğrultusunda amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitim görmelerine öncelik verilmesi [...] f) Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için Bireysel Eğitim Programı (BEP) geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması, g) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılmalarının sağlanması [...] esastır.”

37. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 25. maddesi şöyledir: “(1) Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademesinde eğitim veren okullarda tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerini sürdüren öğrenciler için il veya ilçe özel eğitim hizmetleri kurulunun teklifi doğrultusunda il veya ilçe milli eğitim müdürlüklerince

destek eğitim odası açılır. Destek eğitim odasında eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır: a) Eğitim alacak öğrenciler, bu öğrencilere okutulacak dersler ile öğrencilerin alacağı haftalık ders saati BEP geliştirme biriminin kararı doğrultusunda belirlenir. Bu planlama haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde yapılır. b) Destek eğitim odasında görev alacak öğretmenlerin çalışma programları okul yönetimince yapılır. c) Destek eğitim alacak öğrenci sayısına göre okullarda birden fazla destek eğitim odası açılabilir. ç) Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak bire bir eğitim yapılır. Ancak, BEP geliştirme biriminin kararı doğrultusunda gerektiğinde eğitim performansı aynı seviyede olan öğrencilerle bire bir eğitimin yanında en fazla 3 öğrencinin bir arada eğitim alacağı grup eğitimi de yapılabilir. d) Destek eğitim BEP geliştirme biriminin planlaması doğrultusunda okulun ders saatleri içinde veya dışında ihtiyaç halinde hafta sonu da planlanabilir. Öğrenciye ders saatleri içinde eğitim verilecekse destek eğitim alması planlanan dersin saatinde o derse ilişkin eğitim verilir. e) Özel yetenekli öğrencilerin yetenek alanları doğrultusunda takip ettikleri dersler destek eğitim odasında zenginleştirme ve hızlandırma yoluyla farklılaştırılarak verilir. Bu programlar öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programı ile bütünlük oluşturacak şekilde plânlanır ve yürütülür. f) Destek eğitim odasında; öğrencilerin eğitim ihtiyaçları takip ettikleri eğitim programı ve öğrencilerin kayıtlı oldukları kademe esas alınarak özel eğitim öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, sınıf ve diğer alan öğretmenleri okul yönetiminin teklifi doğrultusunda il veya ilçe milli eğitim müdürlüklerince görevlendirilir. g) İlkokul ve ortaokullardaki destek eğitim odalarında özel yetenekli öğrencilere eğitim vermek üzere üst kademelerde görev yapan alan öğretmenleri de görevlendirilebilir. ğ) Okul müdürü ve müdür yardımcıları destek eğitim odalarında görevlendirilmez.”

IV. DEĞERLENDİRME

A. Kabul Edilebilirlik Yönünden Değerlendirme

38. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun “Başvurular” başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasında “Ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir” hükmü bulunmaktadır. Başvuranın ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddialarının kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek bir neden bulunmadığından iddialarının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. Bu çerçevede, ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan M. M. A.’nın velisi B.A. başvurusunun, esas yönünden incelenmesinin uygun olduğu değerlendirilmiştir.

B. Esas Yönünden Değerlendirme

39. Eğitim hakkı, hem uluslararası hukukta hem de ulusal mevzuatımızda güvence altına alınmış bir haktır. Uluslararası hukuk çerçevesinde, İHEB’in 26. maddesi, ESKHS’nin 13. maddesi, ÇHS’nin 28. maddesi, AİHS P-1’in 2. maddesi, EHS’nin 24. maddesi eğitim hakkını güvence altına almıştır.

40. Eğitim, Anayasa tarafından da doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Anayasa’nın 42. maddesinde “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz [...]

Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” hükmüne yer verilmiştir. Engelliler Hakkında Kanun’un “Eğitim ve öğretim” başlıklı 15. maddesi ile de engellilerin eğitim almasının hiçbir gerekçeyle engellenemeyeceği hükme bağlanmıştır. Mezkur Kanuna göre engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılmalıdır. Keza 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 4. maddesine göre de “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye, veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.”

41. Eğitim çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlanması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (*AYM Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 66*). Temel bir insan hakkı olan eğitim, bireylerin diğer insan haklarından yararlanmalarının ve haklarını arayabilmelerinin de önkoşuludur. Öte yandan eğitimin toplum için taşıdığı öneme karşın, eğitim hakkı mutlak ve sınırsız bir hak değildir. Eğitimin niteliği gereği devlet tarafından düzenleme yapılmasını gerektirdiğinden bazı kısıtlamalara tabi tutulması da doğaldır. Şüphesiz eğitim kurumlarını düzenleyen kurallar, toplumun ihtiyaç ve kaynakları ile eğitimin farklı düzeylerine has özelliklere göre zaman ve mekân içinde değişiklik gösterebilir (*AYM, Yüksel Baran, § 37*). Ancak yine de yapılan düzenlemelerin aralarında engelli öğrencilerin de bulunduğu hassasiyeti yüksek olan gruplar üzerindeki etkileri hususunda özellikle ihtiyatlı olunması gerekmektedir (*AİHM, Ozan Barış SANLISOY v. Türkiye, §61*).

42. Anayasa’nın “Kanun önünde eşitlik” kenar başlıklı 10. maddesinde herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu; engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı kuralına yer verilmiş; 20/4/2016 tarih ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun 3. maddesinde de, herkesin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşit olduğu, bu Kanun kapsamında engellilik temeline dayalı ayrımcılığın yasak olduğu, ayrıca makul düzenleme yapmamanın ayrımcılık teşkil ettiği belirtilmiştir. EHS’nin 5. maddesinde herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuken eşit yararlanma hakkına sahip olduğu, ÇHS’nin 2. maddesinde ise Taraf Devletlerin Sözleşme’de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa engellilik nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanıyacağı ifade edilmiştir (H.T. / 2020/143 TIHEK Kararı, § 41)

43. AİHM, ayrımcılıkla ilgili olarak ayrımcılığı objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak şeklinde tanımlamış ve (*Willis, § 48; Okapisi, § 33*) farklı muamelenin hiçbir objektif ve makul nedene dayanmaması durumunda eşit muamele ilkesini ihlal edeceğini belirtmiştir (*Belçika eğitim Dili davası § 4*). Bununla birlikte, Sözleşme’nin 14. maddesi devletin, topluluklar arasındaki “olgusal eşitsizliği” düzeltmek amacıyla topluluklara farklı muamelede bulunmasını yasaklamamaktadır. Nitekim bazı koşullarda, objektif ve makul bir gerekçe gösterilmeksizin

yapılan eşitsizliği düzeltmek için farklı muamelede bulunulmaması ayrımcılık yasağını ihlal etmektedir (*AIHM, ...H. ve diğerleri v. Çek Cumhuriyeti* § 175).

44. Engelli çocuklar, diğer bütün çocuklar gibi eğitim hakkına sahiptirler ve bu haklarından herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadan, fırsat eşitliği temelinde yararlanmalıdırlar (*H.T. /2020/143 TIHEK Kararı, §43*). Bu amaç doğrultusunda engelli çocukların ihtiyaç duydukları destek sağlanmalı, bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır.

45. Somut olayda, başvuran M. M. A. %40 işitme engeli bulunan bir 3. sınıf kaynaştırma öğrencisi olup, Bireysel Destek Eğitim Raporuna sahiptir. Bu kapsamda başvuran, öğrenim gördüğü okulda iki saat Türkçe, bir saat Matematik, bir saat Hayat Bilgisi olmak üzere haftada dört saat bireysel destek eğitimi almaktadır. Ancak okulun BEP Geliştirme Biriminin aldığı karar uyarınca, bir önceki yıldan farklı olarak söz konusu eğitim okul ders saatleri içerisinde yapılmaktadır. Başvuran, bireysel destek eğitim derslerini okul ders saatleri içerisinde almasının oğlunun psikolojisini ve akademik başarısını olumsuz yönde etkilediğini gerekçe göstererek; 04/11/2019 tarihinde okul idaresine bireysel destek eğitimini mesai saatlerinde olmak kaydıyla okul ders saatleri dışında almak için başvuruda bulunmuştur. Ancak başvuranın bu talebi, ne okul idaresi ne de İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kabul edilmiştir. Başvuran söz konusu talebinin karşılanmamasının ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini öne sürmektedir.

46. Başvuruya konu iddiaların esasen M. M. A.’nın eğitim hakkından etkili bir şekilde faydalanabilmesi için destek eğitimlerinin saatlerinde bazı düzenlemelerin yapılması talebinin karşılanmamasına ilişkindir. Bu nedenle de mezkûr iddiaların “makul düzenleme yapmama” çerçevesinde incelenmesinin gerektiği değerlendirilmektedir.

47. 6701 sayılı Kanununun 4/1/f maddesi gereği “Makul düzenleme yapmama” ayrımcılık türü olarak kabul edilmiştir. Kanununun 2/1/i maddesinde ise makul düzenlemenin “*Engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, mali imkânlar nispetinde, ölçülü, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirler*” anlamına geldiği ifade edilmiştir. Makul düzenleme, engellilik bağlamında ayrımcılık yapmama yükümlülüğünün derhal uygulanmasını sağlayan temel bir unsurdur. İleriye dönük bir yükümlülük olarak makul düzenleme, engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişim istediği veya kendi haklarından istifade etmek istediği andan itibaren gerçekleştirilmelidir (*Engelli Hakları Komitesi, Ayrımcılık yapmama ve eşitlik hakkında genel yorum No:6(2018), §24/b*). AIHM’ye göre de AIHS’nin 14. maddesi makul düzenlemelerin ışığında okunmalıdır. Mahkemeye göre bu tarz düzenlemeler meşrulaştırılmayan ve dolayısıyla ayrımcılığa yol açan olgusal eşitsizliklerin giderilmesine yardımcı olmaktadır (*AIHM, Çam v. Türkiye, § 65; Sanlısoy v. Türkiye, § 60; H.T. / 2020/143 TIHEK Kararı, § 47*)

48. Somut başvuruda başvuran, oğlunun bireysel destek eğitimini ders saatleri dışında almasının akademik başarısı ve psikolojik durumu için önemli olduğunu, bu nedenle ders saatlerinin düzenlenmesi için başvuruda bulunduğunu öne sürmektedir. Muhatap kurum ise, bireysel destek eğitimini ders saatleri içerisinde alma kararının, Okul BEP Geliştirme Birimi

tarafından 04/10/2019 tarihinde düzenlenen toplantıda alındığını, başvuranın velisi B.A.’nın da toplantıya katıldığını ve toplantı tutanağını imzaladığını öne sürmektedir. Başvuran, 04/10/2019 tarihli BEP toplantı tutanağındaki imzanın kendisine ait olduğunu kabul etmiş; fakat tutanağı imzaladığı sırada “Destek eğitimini ders saatleri içerisinde alacaktır” ibaresinin tutanakta yer almadığını, bu ibarenin tutanağa sonradan eklendiğini ve tutanak şablonunun da sonradan doldurulmaya müsait olduğunu iddia etmiştir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, söz konusu kararın imza altına alınma anını ve tutanağın hazırlanması yönteminin ne şekilde gerçekleştiğini tespit etme durumunda değildir. Bununla beraber, dosya üzerinden yapılan incelemede; ... İlkokulu BEP Geliştirme Biriminin; 2019-2020 eğitim ve öğretim yılına ilişkin, 27/09/2019 tarihinde öğrenci ve öğrenci velilerinin katılım sağlamadığı ve sadece okul BEP Geliştirme Birimi öğretmenlerinin katıldığı bir toplantı düzenlediği; toplantıda 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında destek odasından faydalanacak öğrencilerin derslerini, okul ders saatleri içerisinde alacağına ilişkin bir karar aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda 27/09/2019 tarihli toplantı tutanağından, başvuranın bireysel destek eğitimini ders saatleri içerisinde alacağına ilişkin kararın 04/10/2019 tarihli BEP toplantısında alındığı ve başvuranın toplantı tutanağında imzasının yer aldığı; ancak okuldaki destek eğitimlerinin ders saatleri içerisinde yapılacağı kararının 04/10/2019 tarihli toplantıdan bir hafta önce, 27/09/2019 tarihli toplantıda alındığı ve başvuranın velisinin bu toplantıda yer almadığı anlaşılmıştır. Öte yandan başvuranın, 04/10/2019 tarihli Okul BEP Geliştirme Birimi kararına karşı; 21/10/2019 tarihinde okul yönetimine, 24/11/2019 ve 25/01/2020 tarihlerinde ise CİMER’e başvurarak, bireysel destek eğitimini ders saatleri dışında alma talebinde bulunduğu fakat talebinin muhatap kurumca reddedildiği belirlenmiştir.

49. Bireyselleştirilmiş eğitim programları, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak üzere hazırlanan, hazırlanma ve uygulanma süreçlerinde öğrencinin istek, tercih ve özelliklerinin göz önünde bulundurulmasını ve ailenin etkin katılımının sağlanmasını gerektiren programlardır. Bu nedenle de özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için Bireysel Eğitim Programı (BEP) geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması özel eğitimin temel ilkelerinden sayılmaktadır (*bkz. para. 35*).

50. Bireyselleştirilmiş eğitim planları, ayrılmış ortamdan ana akım ortamlara geçen ve eğitim seviyeleri arasında geçiş yapan öğrencilerin yaşadıkları bu geçişleri ele almalıdır. Bu tür planların etkinliği, ilgili öğrencinin doğrudan katılımıyla düzenli olarak izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Planların niteliği, öğrenciyle ve uygun olduğu ölçüde ebeveyn, bakım sağlayıcı veya diğer üçüncü kişilerle işbirliği içinde belirlenmelidir (*Engelli Hakları Komitesi, İçermeci Eğitim Hakkı Üzerine Genel Yorum No. 4 (2016), § 33*).

51. Somut olayda muhatap kurum, başvuranın dâhil olduğu yaş grubundaki öğrencilerin günlük altı saat dersten sonra, derse odaklanma süreleri göz önüne alındığında motivasyonlarının düştüğünü; öğretmen ve öğrencilerin eve gittiği bir zaman diliminde ders yapmanın özel durumdaki öğrenciler için, kendilerini arkadaşlarından farklı olduklarını düşünmelerine neden olabileceğini, bunun da öğrencilerin akademik ve psikolojik durumlarını olumsuz etkileme kapasitesine sahip olduğunu öne sürmektedir. Başvuran ise oğlunun 2018-

2019 eğitim ve öğretim yılında bireysel destek eğitimini okul ders saatleri dışında aldığını ve derslerin oldukça faydalı geçtiğini, BEP toplantı tutanağıyla da durumun sabit olduğunu iddia etmiş ve destek eğitimi için ders saatleri içerisinde arkadaşlarından ayrılıp başka bir ortama götürüldüğünde, psikolojik durumunun ve dersi anlama becerisinin bundan olumsuz etkilendiğini, arkadaşları nazarında eksikmiş hissine kapıldığını, sınıfına geri döndüğünde ayrıışmışlık duygusu yaşadığını ifade etmiştir. Dosya ekinde sunulan okul idaresi tarafından başvurana ilişkin hazırlanan Bireysel Gelişim Raporu'nda; başvuranın 2018-2019 bireysel destek eğitiminin oldukça verimli geçtiği ve Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi derslerindeki eksikliklerinin okul ders saatleri dışında yapılan destek eğitimiyle giderildiğinin belirtildiği anlaşılmaktadır.

52. Makul düzenlemeler, engelli bir kimsenin erişilebilir olmayan durumlara veya ortamlara erişimini veya kendi haklarından istifade etmesini sağlayacak, öğrencilerin gereksinimlerini, isteklerini, tercihlerini ve seçeneklerini karşılayacak düzenlemeler olarak görülmelidir. Makul düzenleme yapılarak hedeflenen amaç engellilerin hak ve özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamaktır. Bu bağlamda engelli öğrencilerin sosyal, duygusal ve fiziksel vb. ihtiyaçlarının da dikkate alındığı düzenlemeler yapılması önem arz etmektedir (*H.T. / 2020/143 TIHEK Kararı, § 48*).

53. Somut başvuruda, okul idaresinin bütün destek eğitimlerinin ders saatleri içerisinde verilmesi yönünde bir karar aldığı anlaşılmaktadır. Muhatap kurum söz konusu değişikliğin öğrencileri akranlarından ayırmadan ve okul ortamından uzaklaştırmadan tamamen öğrencilerin faydasını gözeterek bir anlayışla verildiğini, M. M. A.'ya farklı ya da ayrımcı bir muamelede bulunmadıklarını, özel eğitim tanısı bulunan diğer öğrencilerin de aynı uygulamaya tabi tutulduğunu, alınan bu kararda öğrencilerinin üstün yararını önceliklediklerini iddia etmiştir. Başvuran ise söz konusu uygulamanın kendisini akademik ve psikolojik olarak olumsuz etkilediğini öne sürmektedir. Okul idarelerinin mevcut kaynakların bütün öğrenciler için eşit bölüştürülmesi ve bireysel eğitim programlarında düzenlemeler yapılması konusunda takdir yetkisi olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak bireysel destek eğitimlerinde bireysel farklılıkların ve öğrencilerin istek, tercih ve özelliklerinin göz önünde bulundurulması, öğrencilerin ve ailelerinin işbirliği içinde olması önem arz etmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 25/d maddesinin, öğrencinin ve ailesinin talebinin değerlendirilmesi hususunda bir esneklik sağladığı da görülmektedir.

54. Muhatap Kurum, Okul BEP Geliştirme Birimi üyeleri içerisinde alanında yetkin öğretmenlerden oluştuğunu belirterek bundan dolayı da bu karar alınırken başvuranın gelişim özelliklerinin göz önünde tutularak programın planlandığını; başvuranı akademik ve psikolojik yönde olumsuz etkileyebilecek bir mağduriyet yaratmadıklarını öne sürmüştür. Bununla beraber, başvuran ilgili öğretmenlerin yetkinliklerine saygı duyarak ve okulun bireysel destek eğitim süreç yönetimindeki takdir yetkisini gözeterek mesai saati içerisinde kalmak üzere ders saati planlaması hususunda makul bir düzenleme talebinde bulunmaktadır. Makul düzenleme taleplerinin, başvuru sahibi veya sahipleri ile müzakere edilmesi gerekmektedir (*Engelli Hakları Komitesi, Ayrımcılık yapmama ve eşitlik hakkında genel yorum No:6 (2018), §24/b*). Ayrıca aynı engele sahip farklı öğrencilerin farklı

uyumlaştırma ihtiyacı olabileceği için makul uyumlaştırmada "herkese uyan tek beden" formülü olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır (*Engelli Hakları Komitesi, İçermeci Eğitim Hakkı Üzerine Genel Yorum No. 4 (2016), §30*). Dahası çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerekmektedir.

55. Somut başvuruda, muhatap kurumun ayrımcılık yasağının ihlali kastı bulunmamakla birlikte ders saatlerinde başvuran lehine makul bir düzenlemeye gitme iradesi ortaya koymadığı, mesai saatleri içerisinde kalacak olması nedeniyle aşırı bir yük getireceği kanaati oluşturmeyen ders saati planlaması konusunda başvuranın makul düzenleme talep ve isteklerini karşılamadığı görülmektedir. Başvuranın makul düzenleme talebi çocuğun eğitim hakkının korunması ve üstün yararının gözetilmesi açısından önem taşımaktadır.

56. Bütün bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde, muhatap kurumun makul düzenleme talebini reddetmesinin ayrımcılık yasağını ihlal ettiği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

Açıklanan mevzuat ve gerekçeler çerçevesinde;

1. Başvuranın engellilik temelinde ayrımcılığa uğradığı iddiası açısından AYRIMCILIK YASAĞI İHLALİ YAPILDIĞINA,

2. Muhatap hakkında 2.000,00-TL İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

3. İdari para cezasının 6701 sayılı Kanunun 25/4 maddesi uyarınca UYARI CEZASINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİNE,

4. Kararın KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

5. Kararın taraflara TEBLİĞİNE,

6. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yoluna başvurulabileceğine,

25.08.2020 tarihinde, OYBİRLİĞİYLE, karar verildi.

Süleyman ARSLAN
Başkan

Mesut KINALI
İkinci Başkan

Can ESEN
Üye

Cemil KILIÇ
Üye

Dilek ERTÜRK
Üye

Halil KALABALIK
Üye

Harun MERTOĞLU
Üye

Hıdır YILDIRIM
Üye

Mehmet ALTUNTAŞ
Üye

Mehmet Emin GENÇ
Üye